

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА
УНИВЕРСИТЕТИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

_____ А.Ю.Умаров

202__ йил “__” _____

“КЕЛИШИЛДИ”

Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги

202__ йил “__” _____

Рўйхатга олинди: № БД-5110500-2.08

202__ йил “__” _____

ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОЙ ГЕОГРАФИЯ
(Жаҳон иқтисодий ва ижтимоий географияси, Марказий Осиё
иқтисодий ва ижтимоий географияси, Ўзбекистон иқтисодий ва
ижтимоий географияси)
ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси: 100000 – Гуманитар

Таълим соҳаси: 110000 – Педагогика

Таълим йўналиши: 5110500 – География ва иқтисодий билим
асослари

Фан/модуль коди ESG3215	Ўқув йили 2020-2021	Семестр 5,6,7,8	ECTS - Кредитлар 15	
Фан/модуль тури Мажбурий	Таълим тили Ўзбек/рус		Ҳафтадаги дарс соатлари 15	
1.	Фаннинг номи	Аудитория машғулоти (соат)	Мустақил таълим (соат)	Жами юклама (соат)
	Иқтисодий ва ижтимоий география	224	226	450
2.	<p align="center">I. Фаннинг мазмуни</p> <p>Фанни ўқитишдан мақсад – талабларни кенг доирада жаҳон, республикамиз ва унга қўшни давлатларнинг ўзига хос географик ўрни, табиий бойликлари, аҳолиси ва меҳнат ресурслари, улар халқ хўжалигининг асосий хусусиятлари, ишлаб чиқариш тармоқларининг таркиби ва худудий жойлаши, ташқи иқтисодий алоқалари, иқтисодий районлари ва улар ўртасидаги географик ва экологик тафовутлар билан таништиради.</p> <p>Фаннинг вазифаси - талабаларга жаҳон, республикамиз ва унга қўшни давлатларнинг ҳақида хар тарафлама чуқур билим бериш билан бирга Ватанни севиш ва ардоқлаш, миллий кадриятларни эъзозлаш ва уларга сиздикиддан хизмат қилиш руҳини сингдиришдир.</p> <p>II. Асосий назарий қисм (маъруза машғулоти)</p> <p>II.1. Фан таркибига қуйидаги мавзулар киради:</p> <p align="center">ЖАҲОН ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ГЕОГРАФИЯСИ</p> <p>1-маву. Дунёнинг сиёсий картаси</p> <p>Дунёнинг ҳозирги сиёсий картаси. Дунё сиёсий картасининг шаклланиш босқичлари. Дунё сиёсий картасидаги ўзгаришлар. Дунё давлатлари ва мамлакатларнинг турлари, уларни гуруҳлаштириш. Ривожланган мамлакатлар, уларнинг жаҳон тараққиётидаги аҳамияти ва ўрни. Жаҳоннинг ривожланётган мамлакатлари, уларнинг халқаро майдондаги аҳамиятнинг ортиб бориши.</p> <p>2-маву. Жаҳон табиий ресурслари</p> <p>Кишилик жамияти билан табиат ўртасидаги муносабатларнинг тарихий хусусиятларга эга эканлиги жамият ва табиат ўзаро таъсирининг ҳозирги даврдаги мураккаблашуви. Жаҳон минерал ресурсларининг материклар ва мамлакатлар бўйича географик тақсимланишининг хусусиятлари. Ер ва сув ресурсларининг бутун дунё ва айрим регионлар бўйича географик тақсимланишининг хусусиятлари.</p> <p>Дунё океан ресурслари: минерал, энергетика ва биологик ресурслар. Дунё океани энергетика ва хом ашё ресурсларидан оқилона фойдаланишнинг халқаро муамолари. Рекреация ва иқлимий ресурслар, уларнинг айрим материклар ва мамлакатлар миқёсида тақсимланиши ҳамда улардан оқилона фойдаланиш. Атроф муҳит, инсонинг табиатга</p>			

таъсири ва унинг сабаблари ҳозирги замон экологик муамолари, уларни ҳал этиш йўллари.

3-мавзу. Дунё аҳолиси ва унинг ҳудудий жойлашуви

Дунё аҳолиси сонининг даврий ўзгариши. «Демографик портлаш» тушунчаси унинг вужудга келиш сабаблари. «Демографик танглик»ни юзага келтирувчи омиллар. Дунё аҳолисининг миллий таркиби. Ер кураси ва айрим регионлардаги этник жарёнларнинг турлари. Жаҳондаги йирик динлар, аҳолининг диний таркиби. Меҳнат ресурсларининг сони, сифати ва «учинчи дунё» мамлакатларидаги ишсизликнинг кучайиши. Ер шари аҳолисининг жойлашуви. Жаҳон урбанизацияси ва унинг хусусиятлари.

4-мавзу. Жаҳон иқтисодиёти

Жаҳон иқтисодиёти. Унинг даврий ривожланиш хусусиятлари. Халқаро географик меҳнат тақсимотининг шаклланиши, жаҳон хўжалиги тармоқларининг ривожланиш қонуниятлари ва хусусиятлари. Дунё мамлакатлари иқтисодий ривожланишнинг нотекислиги. Жаҳон иқтисодиёти ривожда халқаро иқтисодий интеграциянинг таъсири.

5-мавзу. Жаҳон саноати

Жаҳон саноатининг моддий ишлаб чиқаришдаги аҳамияти. Саноат ривожланишидаги ҳудудий фарқлар, саноатнинг ишлаб чиқариш ва ҳудудий таркибига таъсир қилувчи омиллар. Ундирувчи ва қайта ишловчи саноат тармоқлари. Фан техника тараққиётининг саноат ривожланиши ва жойланишидаги аҳамияти. Тоғ-кон, ёқилғи-энергетика, металлургия, машинасозлик, кимё, ўрмон ва ёғочсозлик, қурилиш материаллари ишлаб чиқариш, енгил, озик-овқат саноат тармоқларининг минтақалар ва айрим давлатлар бўйича ривожланиши.

6-мавзу. Жаҳон қишлоқ хўжалиги

Аграр муносабатлар географияси, фан техника тараққиётининг қишлоқ хўжалиги тармоқлари ривожига таъсири. Қишлоқ хўжалиги тармоқлари. Уларнинг ривожланишига таъсир этувчи омиллар. Жаҳоннинг йирик минтақаларидаги дехқончилик ва чорвачилик тармоқлари ривожланишининг асосий хусусиятлари.

7-мавзу. Жаҳон транспорти ва ташқи иқтисодий алоқалар

Транспортнинг моддий бойлик ишлаб чиқаришдаги роли. Унинг ташқи савдо юқларини ташиш, халқаро меҳнат тақсимотининг ривожланишдаги роли. Асосий транспорт тармоқлари географияси. Уларнинг жойлашуви ва ривожланишидаги минтақавий тафовутлар. Жаҳон иқтисодий алоқаларнинг ўзаро боғлиқлиги уларнинг шакллари. Ташқи савдо-халқаро географик меҳнат иқтисодини ифодаловчи шакл сифатида. Жаҳон иқтисодиётидаги ташқи иқтисодий алоқаларнинг янги йўналишлари ва шакллари.

8-мавзу. Дунёнинг глобал муаммолари

Дунёнинг глобал муаммолари. Уларнинг юзага келиш сабаблари. Уларни гурухлаштириш. Жаҳон давлатлари сиёсий ҳаёти ва ижтимоий-иқтисодий ривожланишига таъсири. Тинчликни сақлаш, экологик,

минтақалар ўртасидаги иқтисодий тафовутларни бартараф этиш муаммоси, энергия билан таъминланиш, хом-ашё, озиқ-овқат, космосни тинч мақсадларда ўзлаштириш, дунё океанидан фойдаланиш каби глобал муаммоларнинг юзага келиш сабаблари. Уларни бартараф этиш бўйича олиб борилаётган чора-тадбирлар.

9-мавзу. Европа Иттифоқи давлатлари

Европа Иттифоқи давлатлари: географик ўрни, тарихий шаклланиш хусусиятлари. ЕИ давлатларининг Жаҳон иқтисодиёти ва сиёсатидаги ўрни ва роли. Мазкур интеграцион гуруҳнинг Европа қитъасида тутган ўрни. Аҳолиси хусусиятлари, меҳнат ресурслари, зичлиги, урбанизация даражаси. Саноат тармоқлари, қишлоқ хўжалиги, транспорти, ташқи алоқалари, экспорт даражасининг юқорилиги. Германия, Франция, Буюк Британия, Италия давлатларига иқтисодий географик тавсиф. Ушбу давлатлар тараққиётининг ўхшашлиги, монополиянинг ҳукмронлик ҳолати.

10-мавзу. Ғарбий Европа давлатлари

Минтақа давлатлари географияси, табиий шароити ва ресурслари, демографик вазияти. Хўжалиги. Саноат ва қишлоқ, хўжалиги тармоқлари географияси. Ғарбий Европанинг иқтисоди юқори ривожланган кичик давлатлари иқтисодий ва сиёсий географик жойланиши, иқтисодий тараққиётининг умумий тавсифи. Табиий ресурслари, аҳолиси, унинг таркиби, урбанизация даражаси. Хўжалиги. Саноат тармоқлари, қишлоқ хўжалиги, транспорти, ташқи алоқлари.

11-мавзу. Шимолий Европа давлатлари

Шимолий Европа давлатлари таркиби. Иқтисодий географик ўрни, сиёсий географик ҳолати. Табиий ресурслари, аҳолиси. Миллий таркиби. Демографик ҳолати. Урбанизация даражаси. Хўжалик тармоқлари. Саноати. Қишлоқ хўжалиги. Транспорти. Ташқи иқтисодий алоқлари. Экспорт ва импорт таркиби.

12-мавзу. Жанубий Европа давлатлари

Жанубий Европа давлатлари таркиби. Иқтисодий географик ўрни. Табиий ресурсларидан иқтисодиётда фойдаланиш. Аҳолиси, миллий таркиби. Демографик ҳолати. Урбанизация даражаси. Иқтисодиёт тармоқларининг ривожланиши. Саноат ва қишлоқ хўжалик тармоқлари. Транспорти. Ташқи иқтисодий алоқлари.

13-мавзу. Шарқий Европа давлатлари

Шарқий Европа мамлакатлари таркиби. Иқтисодий географик ўрни хусусиятлари. Уларнинг собиқ социалистик тизимидаги давлатлар эканлиги. Мазкур давлатларнинг жаҳон тараққиётидаги аҳамияти ва ўрни, табиий ресурслари, аҳолиси, иқтисодиёт тармоқлари. Транспорти ва ташқи иқтисодий алоқлари. Россия Федерацияси. Иқтисодий географик ўрнининг хусусиятлари, сиёсий географик вазияти. Табиий ресурслари ичида минерал ресурслар билан таъминланганлиги, хилма-хиллиги ва уларнинг жойланиши. Демографик вазият. Россия саноати

тармоқлари, қишлоқ хўжалиги. Россиянинг транспорти ва ташқи иқтисодий алоқалари. Россия иқтисодий районлари. Россия иқтисодий алоқаларининг таркибий жиҳатлари. Украина, Белорусь ва Молдава давлатлари мамлакатларнинг иқтисодий географик ўрни. Табиий ресурслари аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Давлат тузуми ва сиёсий партиялари. Хўжалиги, саноати ва қишлоқ хўжалиги ривожланишнинг асосий омилари. Транспорти ва ташқи иқтисодий алоқлари.

14-мавзу. Шимолий Америка давлатлари

Шимолий Америка мамлакатлари. Шимолий Америка давлатлари иқтисодий ва сиёсий географик таърифи. АҚШ иқтисодий ва сиёсий географик ўрни, табиий шароити, табиий ресурслари, унинг хилма-хиллиги. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Давлат тузуми, мамлакатнинг маъмурий ва ҳудудий бўлиниши. Иқтисодиёти ва унинг ҳудудий ривожланишидаги тафовутлар. Саноат, қишлоқ хўжалиги тармоқлари, транспорт тизимининг хусусиятлари, рекреацион ресурслар ва туризм. Ташқи иқтисодий алоқалари, турли давлатлар билан иқтисодий алоқалари. Канада ҳудудининг катталиги иқтисодий ва сиёсий географик ўрни, табиий шароити ва табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Давлат тузуми, тарихий ривожланиш хусусиятлари. Иқтисодиётига умумий тавсиф. Иқтисодий районлари.

15-мавзу. Лотин Америкаси давлатлари

Лотин Америкаси давлатлари. Иқтисодий ва сиёсий географик тавсифи. Минтақани гуруҳлаштириш. Марказий Америка мамлакатлари. Мексика давлатининг иқтисодий географик ўрни. Табиий ресурслари. Аҳолиси. Давлат тузуми. Иқтисодиётига умумий тавсиф, саноати, қишлоқ хўжалиги, транспорти, ташқи иқтисодий алоқлари. Иқтисодий районлари. Жанубий Америка мамлакатлари. Бразилия давлати иқтисодий ва сиёсий географик ўрни. Давлат тузуми, маъмурий бўлиниши. Табиий ресурслари, аҳолиси, меҳнат ресурслари. Саноати, қишлоқ хўжалиги, транспорти, ташқи иқтисодий алоқалари. Иқтисодий районлари.

16-мавзу. Шарқий Осиё давлатлари

Шарқий Осиё давлатларининг иқтисодий географик ўрни, табиий ресурслари, аҳолиси. Аҳолининг ҳудудий жойлашув хусусиятлари. Урбанизация ҳолати. Саноатлашган йирик шаҳарлар географияси. Иқтисодиёти. Саноат, қишлоқ хўжалик ва транспорт тармоқлари.

17-мавзу. Япония

Япониянинг жаҳон давлатлари орасида тутган ўрни. Япониянинг географик ўрин хусусиятлари. Давлат тузуми, маъмурий ҳудудий бўлиниши. Табиий шароити ва ресурслари. Минерал ва хом ашё ресурсларини камбағаллиги. Аҳолиси, аҳолининг жойланиши, урбанизация даражаси. Иқтисодиётининг ривожланиш хусусиятлари. ИТТнинг саноат тармоқлари ривожига таъсири. Қишлоқ хўжалиги ва унинг интенсивлиги. Транспорти, ташқи иқтисодий алоқалари.

Иқтисодий районлари.

18-мавзу. Хитой Халқ Республикаси

Хитой Халқ Республикасининг жаҳон давлатлари орасида тутган ўрни. Мазкур давлатнинг географик ўрин хусусиятлари. Давлат тузуми, маъмурий ҳудудий бўлиниши. Табиий шароити ва ресурслари. Табиий ресурслари, менерал хом ашёлари, агроиклимнинг хилма-хиллиги. Аҳолиси, демографик вазияти. Давлат томонидан олиб борилаётган демографик сиёсат, урбанизация хусусиятлари, ички миграция. Иқтисодиётининг ўзига хослиги, тараққиёт даражаси. Саноати, саноат тармоқлари ичида ёқилғи энергетика саноатининг устунлиги, қишлоқ хўжалиги, донли ва техника экинлари географияси. Транспорти, ташқи иқтисодий алоқалари, иқтисодий районлари.

19-мавзу. Корея ярим ороли давлатлари

Корея Республикаси ва КХДРнинг иқтисодий географик ва сиёсий географик ўрни. Табиий шароити ва ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Давлат тузуми ва маъмурий бўлинмалари. Тарихий ривожланиши хусусиятлари. Ушбу давлатлар иқтисодиёти. Асосий саноат тармоқлари, қишлоқ хўжалиги, транспорти. Ташқи иқтисодий алоқларининг ўзига хослиги.

20-мавзу. Жануби-Шарқий Осиё давлатлари

Жануби-Шарқий Осиё давлатлари. Табиий ва иқтисодий географик ўрни хусусиятлари, сиёсий географик ҳолати. Табиий шароити ва ресурслари. Демографик ҳолати, урбанизация даражаси. Саноати, қишлоқ хўжалиги, тарнспорти, ташқи иқтисодий алоқалари, экспорт-импорт алоқалари. Минтақада жойлашган янги саноатлашган давлатларнинг иқтисодий географик ўрни, табиий шароити ва ресурслари. Аҳолиси, демографик вазияти, урбанизация хусусиятлари. Иқтисодиётларининг ўзига хослиги, тараққиёт даражаси. Саноати, қишлоқ хўжалиги. Транспорти, ташқи иқтисодий алоқалари.

21-мавзу. Жанубий Осиё давлатлари

Жанубий Осиё давлатлари. Табиий, иқтисодий географик ўрни, сиёсий географик ҳолати, табиий ресурслари. Аҳолиси, таркиби, демографик ҳолати, урбанизация даражаси. Саноати, қишлоқ хўжалиги, транспорти, ташқи иқтисодий алоқалари. Ҳиндистоннинг иқтисодий географик ўрни. Табиий шароити ва ресурслари, менерал хом ашёлари. Иқлимнинг хилма-хиллиги. Аҳолиси, демографик вазият. Давлат томонидан олиб борилаётган демографик сиёсат, урбанизация хусусиятлари, миграция ҳолати. Иқтисодиётининг ривожланиш хусусиятлари, саноати ва қишлоқ хўжалиги. Транспорти, ташқи иқтисодий алоқалари. Иқтисодий районлари.

22-мавзу. Жануби-Ғарбий Осиё давлатлари

Жануби-Ғарбий Осиё давлатларининг табиий ва иқтисодий географик ўрни хусусиятлари, сиёсий географик ҳолати. Табиий шароити ва ресурслари. Аҳолиси таркиби, демографик ҳолати, урбанизация

даражаси. Саноати, қишлоқ хўжалиги, транспорти, ташқи иқтисодий алоқалари. Туркия Республикасининг табиий ва иқтисодий географик ўрни. Давлат тузуми, маъмурий бўлинмалари. Табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Саноат тармоқлари, қишлоқ хўжалиги, транспорт ташқи иқтисодий алоқалари. Кавказ давлатларининг иқтисодий географик ўрни, табиий ресурслари. Аҳолиси, меҳнат ресурслари, давлат тузуми. Кавказ давлатларидаги сиёсий вазият. Иқтисодиётининг ривожланиш хусусиятлари. Саноат ва қишлоқ хўжалиги. Транспорти ва ташқи иқтисодий алоқалари. Форс кўрфази давлатлари таркиби. Иқтисодий географик ўрни, табиий ресурслари билан таъминланганлик ҳолати. Аҳолиси. Давлат тузуми, саноати, қишлоқ хўжалиги, транспорти, ташқи алоқалари. Мусулмон дунёсида тутган ўрни.

23-мавзу. Австралия ва Океания давлатлари

Австралия Иттифоқининг табиий ва иқтисодий географик ўрни. Қашф қилиниш ва ривожланиш тарихи. Табиий шароити ва ресурслари, аҳолиси, урбанизация даражаси. Саноати, қишлоқ хўжалиги, транспорти ташқи иқтисодий алоқалари. Иқтисодий районлари. Океания давлатларининг табиий ва иқтисодий географик ўрни. Таркибий тузилиши. Табиий шароити ва ресурслари, аҳолиси, урбанизация даражаси. Океания давлатлари иқтисодиётининг ўзига хос жиҳатлари. Саноати, қишлоқ хўжалиги, транспорти ташқи иқтисодий алоқалари.

24-мавзу. Африка давлатлари

Африка давлатлари табиий ва иқтисодий географик ўрни, таркиби. Тарихий ривожланиш босқичлари. Табиий шароити ва ресурслари. Аҳолиси ва унинг ҳудудий жойлашуви. Иқтисодиётининг ривожланиш хусусиятлари. Саноати, қишлоқ хўжалиги ва транспорти. Субрегионлари. Миср ва ЖАРнинг табиий ва иқтисодий географик ўрни. Давлат тузуми, маъмурий бўлинмалари. Табиий шароити ва ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Саноат тармоқлари, қишлоқ хўжалиги, транспорт ташқи иқтисодий алоқалари.

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ГЕОГРАФИЯСИ

1-мавзу. Марказий Осиё иқтисодий ва ижтимоий географиясининг назарий асослари

Марказий Осиё ҳудудининг табиий ва иқтисодий географик ҳамда тарихий ва ижтимоий ривожланишдаги умумийлик ва яхлитлик ҳамда ўхшашликлари. Марказий Осиё халқларининг тарихий – ижтимоий бирлиги яъни минтақада яшовчи туркий ва форсий халқлар ананавий дўстона алоқаларни минтақада «Буюк Ипак Йўли»нинг қайта тикланиши. Мустақиллик йилларида барпо этилган телекоммуникация шаҳобчаларининг ривожланиши. Марказий Осиё минтақасида ҳамкорликда ривожлантириш мақсадида ягона иқтисодий макон (зона) ни ташкил этиш. Самарали иқтисодий интегратсияни йўлга қўйиб, импорт –

экспорт, инвестиция масалаларида имтиёзларни йўлга қўйиш. Марказий Осиё минтақасининг Осиё қитъасининг ички қисмида, жойлашганлиги, йирик мамлакатлар билан чегарадошлигининг иқтисодий муносабатлар ўрнатишга қулайлиги. Марказий Осиё мамлакатларининг катта қисмида рангли ва қимматбаҳо минерал ресурсларнинг кўплиги. Минтақанинг асосий қисмининг мўтадил иқлим минтақасида жойлашганлиги, унинг умумий аҳоли жойланиши ва хўжалик фаолияти учун қулайлиги. Табиий шароити ва ресурсларнинг хўжаликдаги аҳамияти. Минтақанинг катта қисмида куюш радиациясининг юқорилиги, ёғин миқдорининг камлиги, вегетация даврининг узоқлиги ва унинг техник экинлар – пахта етиштириш учун қулайлиги. Сув ресурсларидан самарали фойдаланиш натижасида глобал – экологик муаммоларнинг ишлаб чиқилиши. Табиат ва ижтимоий ёдгорликлари ва уларни муҳофаза қилиш.

2-мавзу. Марказий Осиё аҳолиси ва меҳнат ресурслари.

Марказий Осиё аҳолисининг умумий сони. Унинг тадрижий ўсиши (динамикаси), аҳоли миқдорий ўсишнинг асосий омиллари. Унда аҳолининг табиий ва механик (миграция) ҳаракатларининг ўрни. Аҳоли табиий ўсиш кўрсаткичлари, уларнинг минтақа давлатлари ўртасидаги фарқлари. Аҳолининг таркиби (жинсий, ёш, миллий кабилар) кўрсаткичларининг минтақа давлатлараро тафовутлари. Аҳолининг ҳудудий жойлашиши. Минтақа давлатларида аҳоли ҳудудий жойлашиш кўрсаткичлари. Шаҳар ва қишлоқ аҳолиси. Урбанизация жараёни. Улар кўрсаткичининг Марказий Осиё давлатларида акс этиши. Марказий Осиё давлатлари меҳнат ресурсларининг миқдори ва сифат кўрсаткичлари. Меҳнат ресурсларининг ҳудудий жойлашиши, улардан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятлари.

3-мавзу. Марказий Осиё иқтисодиёти

Марказий Осиё давлатлари иқтисодиётининг умумий хусусиятлари. Марказий Осиё давлатларининг асосий ишлаб чиқариш кўрсаткичлари бўйича МДҲ ва жаҳон ҳамжамиятида тутган ўрни. Энг муҳим маҳсулот турлари бўйича Марказий Осиё минтақаси кўрсаткичлари. Минтақа иқтисодиётининг бозор муносабатларига ўтиш давридаги муаммолари ва вазифалари.

4-мавзу. Марказий Осиё саноати

Минтақа ва давлатлар иқтисодиётида саноатнинг тутган ўрни. Марказий Осиё давлатлари саноатининг умумий хусусиятлари, таркиби, уларнинг давлатлараро тафовутлари. Ундирувчи (тоғ - кон) саноати билан боғлиқ ёқилғи – энергетика, металлургия, кимё, қурилиш материаллари тармоқлари. Истеъмол учун тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқарувчи машинасозлик, енгил ва озиқ - овқат саноати тармоқлари. Уларнинг Марказий Осиё давлатлари иқтисодиётида тутган ўрни, географияси. Эркин иқтисодиётга ўтиш даврида республикалар саноатини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари.

5-мавзу. Марказий Осиё қишлоқ хўжалиги

Марказий Осиё давлатлари иқтисодиётининг дақиқ ҳаётида қишлоқ хўжалигини тутган ўрни. Қишлоқ хўжалиги ривожланишининг табиий ва иқтисодий географик омиллари билан боғлиқлиги. Марказий Осиё давлатлари иқтисодиётида қишлоқ хўжалигининг тутган ўрни, ривожланиш босқичлари, аҳамияти. Унинг таркибий хусусиятлари, улардаги республикалараро тафовутлар. Асосий деҳқончилик тармоқлари. Уларнинг ривожланишида ирригация – мелиорация роли. Тоғ, тоғ олди, водий ва минтақаларида муҳим деҳқончилик тармоқларининг жойлашиш хусусиятлари. Асосий чорвачилик тармоқлари. Географик минтақаларда уларнинг ривожланиши хусусиятлари. Қишлоқ хўжалиги ва атроф муҳит.

6-мавзу. Марказий Осиё транспорти

Транспортнинг тарихий даврлар давомида давлатлар иқтисодиётида тутган ўрни унинг моддий ишлаб чиқариш тармоқларидан бири эканлиги. Унинг асосий ривожланиш босқичлари: XIX аср охиригача давом этган отулов транспортларидан тортиб то ҳозирги техникага асосланган замонавий транспорт воситалари ривожлантирилган даврлар. Уларнинг Марказий Осиё республикалари миллий мустақиллиги даврида ривожланишига алоҳида эътибор берилганлиги. Транспорт тармоқларининг таркибий хусусиятлари қуруқликда ҳаракатланувчи темир йўл ва автомобил транспортларининг минтақа республикалари юк оборотидаги алоҳида аҳамияти. Сув (денгиз ва дарё) транспорт тармоқларининг суғуривожланганлиги. Қувур ва ҳаво транспортлари ролини тобора ортиб бораётганлиги. Мустақиллик шароитида жаҳон бозорлари билан боғловчи янги транспорт йўллари барпо қилиниши.

7-мавзу. Марказий Осиё ташқи иқтисодий алоқалари

Давлатлар иқтисодиёти ривожланишида ташқи иқтисодий алоқаларнинг аҳамияти. Марказий Осиё давлатлари ташқи иқтисодий алоқаларнинг ўзига хос хусусиятлари. Улар иқтисодиётлари ҳар тамонлама ривожланишининг ташқи иқтисодий алоқалари қўламини ва йўналишларига таъсири. Минтақа давлатлари экспорт ва импорт алоқаларидаги ўзига хос фарқлар. Марказий Осиёда иқтисодий интеграция ва ягона иқтисодий макон ташкил қилишда иқтисодий алоқаларнинг роли. Транспорт тармоқларини ривожлантиришдаги ҳозирги ижобий силжишларнинг ташқи иқтисодий алоқаларга таъсири.

8-мавзу. Қозоғистон Республикаси

Республиканинг ташкил топиши, чегаралари, географик ўрни хусусиятлари. Табиий шароити. Ер усти тузилиши, иқлими, ички сувлари, тупроқ ва ўсимлик дунёсининг ўзига хос тамонлари. Табиий бойликлари, минерал табиий бойликларга бой эканлиги ва ўрмон, сув ресурсларнинг танқислиги. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари уларнинг тадрижий, таркибий, ҳудудий жойлашиш хусусиятлари. Иқтисодиёти, унинг хом-ашё ва ярим хом-ашё маҳсулотларини етиштиришга ихтисослаштирилганлиги. Саноати ва унинг таркибий хусусиятлари. Тоғ кон, ёқилғи энергетика, металлургия мавқеининг республика иқтисодиётидаги аҳамияти. Машинасозлик, кимё,

халқ истеъмол моллари (енгил, озиқ-овқат) саноатларининг нисбатан етарли ривожланмаганлиги. Қишлоқ хўжалиги, унинг асосий тармоқлари. Чорвачилиги салмоғининг устунлиги, уларнинг географияси. Дехқончилик тармоқлари, унда дончилик тармоқларининг яққол устунлиги. Транспорт ва ташқи иқтисодий алоқалари. Иқтисодий районлари.

9-мавзу. Қирғиз Республикаси

Республиканинг ташкил топиши, катталиги, чегаралари, географик ўрни, хусусиятлари. Рельефи, дарё ва кўллар, тупроқ, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсининг хусусиятлари. Табиий бойликлари. Гидро-энергетика, маъдан ва номаъдан табиий бойликлари, ўсимлик ва рекреатсия ресурсларига бой эканлиги. Ёқилғи минерал бойликлари билан нисбатан кам таъмирланганлиги. Табиий бойликларни ўзлаштиришнинг релефи туфайли мураккаблиги. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари, уларнинг демографик ва географик хусусиятлари. Иқтисодиёти. Асосий саноат тармоқларидан гидроэнергетика, машинасозлик, енгил ва озиқ-овқат саноатлари салмоғининг республика иқтисодиётида катталиги ва аксинча ёқилғи, металлургия, кимё каби саноатларининг жуда сустривожланганлиги. Қишлоқ хўжалигида дехқончилик ва чорвачиликнинг асосий тармоқлари, уларнинг географияси. Транспорти ва ташқи иқтисодий алоқаларини ташкил қилишда географик ўрни ва рельефининг таъсири. Иқтисодий районлари.

10-мавзу. Тожикистон Республикаси

Республиканинг ташкил топиши, катталиги, географик ўрни, хусусиятлари. Ер юзасининг тоғлилик, характери, иқлими, ички сувлари, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсининг ўзига хослиги. Табиий ресурслари. Марказий Осиёда гедроэнергетика ресурсларига энг бой эканлиги. Ёқилғи минерал бойликлари билан етарли таъминланмаганлиги. Маъдан ва номаъдан минерал ресурсларнинг хилма-хиллиги, аммо уларни ўзлаштиришнинг қийинлиги. Аҳоли ва меҳнат ресурслари, улар билан таъминланиш хусусиятлари. Иқтисодиёти, асосий саноат тармоқларидан гидроэнергетика, машинасозлик, енгил ва озиқ-овқат саноатлари салмоғининг республика иқтисодиётида катталиги ва аксинча ёқилғи, металлургия, кимё каби саноатларининг жуда сустривожланганлиги. Саноати, унда гидроэнергетика, металлургия, енгил ва озиқ-овқат тармоқлари мавқеининг нисбатан устунлиги. Бошқа тармоқларнинг етарли ривожланмаганлиги. Қишлоқ хўжалигида дехқончилик ва чорвачилик тармоқлари ва уларнинг иқтисодий кўрсаткичларида табиий шароитининг роли. Транспорт ва ташқи иқтисодий алоқалари ривожланишига республиканинг мураккаб географик ўрни ва рельефнинг таъсири. Иқтисодий раёнлари.

11-мавзу. Туркменистон Республикаси

Республиканинг ташкил топиши, катталиги, чегаралари, географик ўрни, хусусиятлари. Табиий шароити, ер юзасининг асосан текисликлардан иборат эканлиги, иқлимнинг қирғоқчиллиги туфайли

табiiй сув манбаларига камбағаллиги, ўзига хос ўсимлик ва ҳайванот дунёси. Табiiй бойликларидан нефт ва табiiй газ, туз ва олтингугурт каби минерал ресурсларга анча бой ҳамда маъдан (металл рудали) ва сув ресурсларига ниҳоятда камбағал эканлиги. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари шаклланиши ва географиясининг ўзига хос хусусиятлари. Иқтисодиётининг бир томонлама ривожланиши хусусиятлари. Саноатида ёқилғи-энергетика ва кимё тармоқлари алоҳида устунлиги. Машинасозлик, металлургия каби саноатларнинг ўта паст даражадалиги. Қишлоқ хўжалигида суғорма деҳқончилик, унда эса пахтачиликнинг яққол устунлиги. Чорвачилигида қурғоқчил чўл шароитига мослашган қўйчилик, туячилик каби тармоқлар мавқеининг юқорилиги. Қишлоқ хўжалиги ривожланишида ирригациянинг алоҳида аҳамияти. Транспорт ва ташқи иқтисодий алоқалари. Иқтисодий районлари.

ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОЙ ГЕОГРАФИЯСИ

1-мавзу. Ўзбекистон Республикасининг ташкил топиши, катталиги, чегаралари, иқтисодий географик ўрни

Ўзбекистоннинг ҳудудий ва нуфузий кўрсаткичлари. Республика жойлашган иқтисодий географик ўрнининг хусусиятлари. Сиёсий-маъмурий бўлиниши. Ўзбекистон республикасининг ташкил топиш босқичлари. Чор Россияси томонидан босиб олишнинг ўлка хўжалигига таъсири. Октябр инқилобидан кейин миллий-худудий чегараланишнинг ташкил топиши, унинг сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий оқибатлари. Ўзбекистон ва Марказий Осиё давлатлари ҳамдўстлиги ривожда у жойлашган сиёсий, иқтисодий ва транспорт географик ўрнининг тобора яхшиланиб бориши.

2-мавзу. Ўзбекистон табiiй шароити ва табiiй ресурслари

Ўзбекистон табiiй шароити ва табiiй ресурсларининг хўжалик аҳамияти. Табiiй ресурсларидан фойдаланишнинг тарихий ривожланиш босқичлари. Табiiй ресурсларнинг республика ишлаб чиқариш кучларининг жойланиши ва ривожланишидаги аҳамияти. Ўзбекистоннинг табiiй ресурслар билан таъминланиш даражаси. Табiiй ресурслар билан таъминланишнинг ҳудудий тафовутлари.

3-мавзу. Ўзбекистон аҳолиси ва меҳнат ресурслари

Аҳоли жамиятнинг асосий ишлаб чиқариш кучи эканлиги. Ўзбекистон аҳолисининг динамикаси ва унинг ўзига хос хусусиятлари. Аҳоли ўсишининг асосий омиллари. Аҳолининг табiiй ва механик (миграцион) ҳаракати. Аҳолининг жинсий ва ёш таркиби, уларнинг Ўзбекистон аҳолиси табiiй кўпайишида акс этиши. Аҳолининг миллий таркиби, унинг йиллар давомида ўзгариши. Мустақил Ўзбекистонда миллатлараро муносабатлар. Аҳолининг ижтимоий таркиби ва билим - малака кўрсаткичлари. Миграция жараёнининг объектив иқтисодий-ижтимоий омиллари. Ўзбекистонда аҳоли миграцияси, уларнинг босқичлари ва хусусиятлари. Меҳнат ресурслари ва уларнинг миллий

иқтисодиёт тармоқларида тақсимланиши. Меҳнат ресурсларидан фойдаланишнинг ўзига хос ҳудудий ишлаб чиқариш хусусиятлари. Республика мустақиллиги шароитида меҳнат ресурсларидан фойдаланиш муаммолари. Аҳолининг ҳудудий жойлашиши ва ундаги асосий силжишлар. Аҳоли ҳудудий жойлашишидаги географик тафовутлар. Аҳолининг шаҳар ва қишлоқ ўртасида тақсимланиши, уларнинг нисбати ва ўзгариб бориши босқичлари. Урбанизация жарайони ва унинг Ўзбекистонда ривожланиш хусусиятлари. Урбанизациянинг ҳудудий кўрсаткичлари.

4-мавзу. Ўзбекистон иқтисодиётига умумий таърифи

Ўзбекистоннинг жаҳон иқтисодиётида тутган ўрни. Республика миллий иқтисодиётининг шаклланиш ва ривожланиш босқичлари. Инқилобдан олдинги Ўзбекистон хўжалиги. Ундаги асосий ҳудудий ва таркибий кўрсаткичлар. Саноат, қишлоқ хўжалиги ва транспорт тармоқлари ривожланишининг асосий босқичлари ва хусусиятлари. Собик иттифоқ даврида Ўзбекистон иқтисодиётининг асосан хом ашё ва ярим хом ашё маҳсулотлари ишлаб чиқаришга ихтисослашганлиги Уларнинг сабаб ва оқибатлари. Мустақиллик йилларида республика иқтисодиётида юз берган ўзгаришлар. Ўзбекистон иқтисодиётининг Мустақил Давлатлар Хамдўстлиги иқтисодиётида тутган ўрни. Ишлаб чиқариш тармоқлари ривожланишининг эркин иқтисодий муносабатларга ўтиш даври муаммолари. Илғор хориж технологиясидан фойдаланиш истиқболлари. Ўзбекистон иқтисодиётини ҳудудий ташкил этиш ва бошқаришнинг ўзига хос хусусиятлари. Уни такомиллаштириш бўйича олиб борилаётган ислохатлар.

5-мавзу. Ўзбекистон саноати

Ўзбекистон саноат тармоқлари, уларни ривожлантириш ва ҳудудий жойлаштириш шароитлари ва омиллари. Республика саноатининг ривожланиш кўрсаткичлари, уларнинг таркибий ва ҳудудий жойланиш хусусиятлари.

6-мавзу. Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалиги тармоқлари

Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги, унинг республика иқтисодиётидаги ўрни, ривожланиш омиллари ва босқичлари. Тармоқ таркиби. Ривожланиш даражаси ва ишлаб чиқариш кўрсаткичлари. Мажмуанинг янги иқтисодий муносабатларга ўтиш давридаги ривожланиши хусусиятлари. Асосий қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш минтақалари.

7-мавзу. Ўзбекистон транспорти

Транспортнинг мустақил Ўзбекистон иқтисодиёти ривожланишидаги аҳамияти, унинг ривожланиш даражаси ва таркиби. Мустақиллик шароитида транспорт тармоқларининг ривожланиши муаммолари ва истиқболлари. Темир йўл транспорти, унинг ривожланиши босқичлари ва географияси. Янги темир йўл қурилишлари Ўзбекистоннинг ягона темир йўллари тузимини яратишнинг сиёсий ва иқтисодий аҳамияти. Автомобиль транспортининг миллий иқтисодиётда тутган ўрни, ривожланиш

босқичлари. Мамлакатлараро ва ички районлараро юк ташишда тармоқ ролининг ортиб бориши, унинг географияси. Хаво транспорти унинг хусусиятлари. Мустақиллик шароитида республиканинг ташқи ва ички алоқаларини ривожлантиришда унинг роли ва географияси. Сув, қувур ва электрон транспортлари, уларнинг ривожланиш имкониятлари, истиқболлари ва географияси.

8-мавзу. Ўзбекистон номоддий ишлаб чиқариш (хизмат кўрсатиш) тармоқлари

Номоддий ишлаб чиқариш тармоқлари ривожланишининг объектив асослари, ўсиши суръатлари ва ҳозирги ҳолати. Ўзбекистон иқтисодиёти ривожидида тутган ўрни. Уларнинг таркиби, ривожланиши муаммолари ва истиқболлари. Номоддий ишлаб чиқариш тармоқларининг шаклланиши ва ривожланиш шарт-шароитлари. Уй-жой ва коммунал хўжалиги тармоғининг жамият иқтисодий-ижтимоий ҳаётининг ташкил этишдаги роли унинг ривожланиши даражаси. Мустақиллик шароитида тармоқнинг ривожланиш истиқболлари. Савдо ва умумий оқатланиш тармоғининг аҳамияти, ривожланиш ҳолати, муаммолари, мулкчилик шакллари хилма-хиллиги даврида ривожланиш имкониятлари, уларнинг истиқболлари. Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш тармоғининг республикада ва ижтимоий ишлаб чиқариш соҳаларини ривожлантиришдаги аҳамияти. Тармоқни ҳудудий ташкил этишнинг шарт-шароитлари, унинг ички таркиби, ривожланиши даражаси ва муаммолари. Аҳолига ижтимоий-маданий хизмат кўрсатиш тармоғининг аҳолининг маънавий шаклланиши ва камол топишидаги аҳамияти, унинг асосий ички тармоқлари, ривожланиш даражаси, муаммолари ва истиқболлари.

9-мавзу. Ўзбекистоннинг ташқи иқтисодий алоқалари

Турли давлатлар иқтисодий-ижтимоий тараққиётида ташқи иқтисодий алоқаларнинг объектив зарурлиги, уларнинг моҳияти, мазмуни, таркиби ҳақида тушунчалар. Ўзбекистонда ташқи иқтисодий алоқалар, хусусан ташқи савдо алоқалари ривожланишининг асосий тарихий босқичлари. Мустақиллик йилларида уларнинг янги мазмун ва кенг кўламда ривожланаётганлиги. Бунда турли йўналишлар бўйича жаҳон бозорлари билан боғлайдиган янги транспорт йўллари ташкил этилишининг аҳамияти. Ўзбекистон ташқи савдосининг географиясининг тобора кенгайиб бораётганлиги. Унда экспорт ва импортнинг ўзига хос нисбати ва ундаги ижобий силжишлар. Ташқи савдо баланси (ижобий ёки салбий) ҳақида тушунча. Ташқи савдо кўрсаткичларидаги тадрижий ижобий ўзгаришлар. Ташқи иқтисодий алоқалар ривожланишидаги асосий муаммолар ва истиқболлар.

10-мавзу. Ўзбекистон республикасининг иқтисодий районлари

Республикада иқтисодий районлаштиришнинг назарий асослари ва амалий аҳамияти. Иқтисодий районлаштиришнинг хусусиятлари ва омиллари, ундаги асосий иқтисодий районлар. Районларнинг катталиги, республика иқтисодиётида тутган ўрни.

11-мавзу. Тошкент иқтисодий райони

Тошкент иқтисодий райони хусусиятлари. Табиий шароити ва ресурслари. Уларнинг иқтисодий аҳамияти. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Уларнинг ҳудудий жойлашуви. Иқтисодиёти. Ривожланиш босқичлари ва омиллари. Саноатининг ривожланиш ҳолати ва таркиби. Ёқилғи-энергетика, металлургия, машинасозлик, кимё, қурилиш материаллари мажмуалари, енгил, озиқ-овқат ва бошқа тармоқларнинг ташкил этилиши хусусиятлари, географияси, ривожланиш кўлами ва истиқболлари. Мустақиллик йилларида иқтисодий район саноатининг ривожланиши. Қишлоқ хўжалиги. Унинг иқтисодий район иқтисодиётида тутган ўрни, ривожланиши даражаси ва имкониятлари. Ер ресурслари, улардан фойдаланиш ҳолати ва хусусиятлари. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш тармоқлари, истиқболлари ва географияси. Транспортининг асосий тармоқлари ва географияси. Районнинг асосий саноат ва маънавий марказлари, уларнинг ҳудудий жойланиши хусусиятлари. Шаҳарлари. Ўзбекистон ижтимоий ҳаётида Тошкент шаҳри ва унинг ўрни.

12-мавзу. Мирзачўл иқтисодий райони

Районнинг ҳудудий - маъмурий таркиби, катталиги, республика иқтисодиётида тутган ўрни, ишлаб чиқариш ихтисосининг ўзига хос томонлари. Район географик ўрнининг хусусиятлари, табиий шароити ва табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Иқтисодиёти, унинг шаклланиши ва ихтисосланиш хусусиятлари. Хўжалигини ташкил этишда Мирзачўл даштини ўзлаштиришнинг аҳамияти ва кўлами. Саноатининг ривожланиши хусусиятлари, таркиби. Қишлоқ хўжалигини ташкил этишнинг муҳим босқичлари, хусусиятлари ва имкониятлари. Унинг асосий ишлаб чиқариш тармоқлари, уларнинг ҳудудий жойлаштирилиши ва ихтисослашиши. Асосий транспорт тармоқлари. Сирдарё ва Жиззах вилоятларини иқтисодиёти тармоқларининг ўзаро ўхшашликларда ва тафовутлари. Асосий саноат марказлари.

13-мавзу. Фарғона иқтисодий райони

Иқтисодий районнинг маъмурий-ҳудудий таркиби, катталиги, географик ўрнининг асосий жихатлари. Унинг республика иқтисодиётида тутган ўрни, ишлаб чиқариш ихтисосининг хусусиятлари. Табиий шароит ва табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари, райондаги аҳоли бандлиги муаммолари. Иқтисодиёти, унинг тарихий ривожланиш босқичлари, даражаси, таркиби. Асосий саноат тармоқлари географияси. Ёқилғи-энергетика, машинасозлик, кимё, қурилиш материаллар саноат мажмуалари. Енгил ва озиқ-овқати, аҳоли истеъмол моллари ишлаб чиқариш тармоқларининг ривожланиш имкониятлари. Замонавий саноат корхоналари, хусусан кўшма корхоналар географияси. Қишлоқ хўжалиги ривожланишнинг муҳим хусусиятлари. Ер-сув ресурсларидан фойдаланиш имкониятлари. Унинг асосий тармоқлари, муаммолари ва истиқболлари. Водийда қадимий халқ хунармандчилиги ва туризмни ривожлантиришнинг кенг имкониятлари. Транспорти, унинг ривожланиши хусусиятлари,

муаммолари ва бартараф этиши имкониятлари. Асосий транспорт тармоқлари ва йирик йўллар қурилишлари географияси. Андижон, Фарғона ва Наманган вилоятларининг асосий иқтисодий ва ижтимоий географик тафавутлари. Асосий индустриал марказлари ва шаҳарлари.

14-мавзу. Зарафшон иқтисодий райони

Районнинг маъмурий тuzилиши, катталиги, чегаралари, иқтисодий географик ўрнининг қулайлиги, хўжалигининг республика иқтисодиётида тутган ўрни. Табиий шароит ва табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Иқтисодиёти, унинг тарихий ривож топганлиги хусусиятлари. Саноатининг асосий тармоқлари: машинасозлик, кимё, енгил ва озиқ-овқат саноатлари. Маҳаллий саноат (хунармандчилик) тармоқларининг яхши ривожланганлиги. Мустақиллик йилларида ташкил қилинган янги замонавий корхоналар географияси, қишлоқ хўжалигининг ўзига хос жиҳатлари ва тармоқлари таркиби. Унинг дон, мева ва узум, тамаки, картошка ва бошқа хилдаги маҳсулотлар етиштиришда республикадаги етакчилик ўрни, чўл минтақасида яйлов чорвачилиги (Қорақўлчилик, туячилик). Самарқанднинг Ўзбекистоннинг энг йирик туризм маркази эканлиги, халқ туризмини ривожлантириш имкониятлари ва истиқболининг катталиги. Транспорти ва унинг таркиби. Темир йўл ва автомобил транспортларининг етакчи хўжалик роли. Асосий саноат марказлари ва шаҳарлари.

15-мавзу. Жанубий иқтисодий райони

Иқтисодий районнинг ҳудудий таркиби, катталиги, чегаралари, иқтисодий географик ўрни хусусиятлари. Иқтисодий районнинг республика иқтисодиётида тутган ўрнининг тобора ошиб бориши. Табиий шароити ва табиий ресурслари, унда табиий газ ва нефтнинг катта захираликка эгалиги. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Хўжалигининг кўп тармоқлиги. Унинг газ ва нефт, пахта ва дон маҳсулотлари етиштиришдаги етакчилиги. Саноатининг тоғ-кон (газ ва нефт қазиб чиқариш), газ кимёси, енгил ва озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришга ихтисослашганлиги. Қишлоқ хўжалиги, унда пахтачилик, дончилик, узумчилик, боғдорчилик, сабзавотчилик, полизчилик, субтропик мевалар қорамолчилик, қорақўлчилик каби тармоқлар салоҳиятининг юқорилиги. Транспорти, унда темир йўл, автомобил, қувур транспорт тармоқларининг аҳамияти. Асосий магистрал йўллари географияси. Унда Термиз шаҳрининг темир йўл, автомобил ва дарё транспортлари туташган йирик узел сифатидаги алоҳида ўрни. Асосий саноат марказлари ва шаҳарлари.

16-мавзу. Қуйи Амударё иқтисодий райони

Районнинг маъмурий-ҳудудий таркиби, катталиги, чегаралари, иқтисодий-географик ўрни хусусиятлари. Район хўжалигининг республика минтақалараро меҳнат тақсимотидаги муҳим ўрни. Табиий шароити ва табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Иқтисодиётининг аграр-индустриал характери. Қишлоқ хўжалигининг пахта, дон, полиз, чорвачилик маҳсулотлари етиштиришга

иктисослашганлиги, хусусан энг йирик шоли етиштирувчи район эканлиги. Саноатининг асосан аграр тармоқ махсулотларини қайта ишлаш асосида шаклланганлиги. Енгил ва озиқ-овқат саноатлари, гилам тўкиш, ёқилғи-энергетика, кимё каби саноат тармоқларининг тез ривожланаётганлиги. Тарихий-ижтимоий рекреация ресурсларига анча бойлиги туфайли районда туризмнинг ахамиятлари тобора ошиб бораётганлиги. Райондаги мураккаб экологик ҳолат ва унинг ижтимоий-иктисодий ҳаётга таъсири. Транспорти. Районлараро ва халқаро алоқаларда темир йўл, автомобил, қувур ва хаво транспортларининг асосий тармоқларидан эканлиги. Янги йўлларнинг ишга туширилиши билан бу имкониятларнинг янада кенгайганлиги. Асосий саноат марказлари ва шаҳарлари.

Эслатма. 1. Иқтисодий ва ижтимоий география (Ўзбекистон иқтисодий ижтимоий географияси) курси мавзулари орасида 8-синф География (Ўзбекистон иқтисодий-ижтимоий географияси) 31-дарс. Саноатни ҳудудий ташиқил этиши ҳамда жойлаштириши шакллари мавзуси ўқитилмайди. Бу мавзу олий таълимда “Аҳоли ва иқтисодий география” фани мавзулари таркибида ўқитилади.

2. Жаҳон иқтисодий ижтимоий географияси курсида ўқитиладиган мавзуларнинг бир қисми 10 синф География (Амалий география) курсида ўқитилади. Булар Инсониятнинг глобал муаммолари, Жаҳон субрегионлари.

3. 10-синф География (Амалий география) фани мавзулари орасидаги 32-§. Ўзбекистоннинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши мавзуси, олий таълимда Иқтисодий ва ижтимоий география (Ўзбекистон иқтисодий ижтимоий географияси)да, 33-§. Ўзбекистоннинг геоекологик муаммолари мавзу эса олий таълимда Экология ва табиатни муҳофаза қилиши курсида ўқитилади. 31-§. Ўзбекистоннинг геосиёсий ўрни ва муносабатлари мавзуси эса олий таълимда Сиёсий география курси мавзулари орасидан ўрин олган.

III. Амалий машғулотлари буйича кўрсатма ва тавсиялар

Амалий машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

ЖАҲОН ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ГЕОГРАФИЯСИ

1. Жаҳон сиёсий картасининг шаклланишида асосий тушунчалар, унинг ривожланиш босқичлари ва уларга хос хусусиятларини ўрганиш, давлат чегараси ва у билан боғлиқ тушунчалар, давлатларнинг иқтисодий географик ўрни ва бошқа иқтисодий, сиёсий тушунчаларни атамалар луғатидан фойдаланиб мазмунини ёритиб бериш.

2. Жаҳон давлатларини гуруҳлаштиришнинг турли кўринишларини ўрганиш, улар буйича маълумотларни таҳлил қилиш ва картага тушириш.

3. Жаҳон минтақалари ва давлатлари ҳудудидаги табиат ресурсларга хўжалик нуқтаи-назаридан умумий баҳо бериш, табиий ресурслар турлари билан таъминланганлик даражаси, ҳудудий жойлашув хусусиятларини, захираларини аниқлаш.

4. Жаҳон иқтисодиётида моддий ва номоддий тармоқларни жойлаштиришда табиий ресурслар аҳамиятини очиб бериш.

5. Жаҳон аҳолиси мавзуси юзасидан талабаларга аҳолининг умумий сони, туғилиш, ўлим, табиий ўсиш, аҳолининг зичлиги кўрсаткичларини минтақавий хусусиятларини таҳлил қилиш

6. Статистик маълумотларни ва картографик маълумотларни таққослаш

7. Дунё аҳоли сонининг ўзгариши, минтақалар ва айрим давлатларга хос бўлган демографик муамоларнинг келиб чиқиш сабабларини аниқлаш.

8. Жаҳон иқтисодиётининг ривожланиш босқичлари ва ҳозирги ҳолатини таҳлил қилиш. Статистик маълумотлар билан ишлаш.

9. Жаҳон оғир ва енгил саноати географияси.

10. Саноат ишлаб чиқариш кўрсаткичларини давлатлараро тақсимланишини таҳлил қилиш ва картасини ишлаш.

11. Жаҳон давлатларининг қишлоқ хўжалиги тармоқлари, уларнинг ривожланиши ҳамда маҳсулот етиштириш ва ишлаб чиқариш кўрсаткичлари билан таништириш.

12. Қишлоқ хўжалиги тармоқлари етиштирган ва ишлаб чиқарган маҳсулотларнинг давлатлараро тақсимланиши.

13. Дунё транспорт тармоқлари, юк ва йўловчиларни ташиш айланмаси, транспорт тармоқлари билан таъминланганлик даражасини таҳлил қилиш ва ёзувсиз картага тушириш.

14. Ғарбий Европа давлатлари, Европа Иттифоқи давлатлари табиий, сиёсий ва иқтисодий географик ўрни. Табиий ресурслари ва улардан фойдаланиш ҳолати. Мавжуд ҳар бир давлатнинг иқтисодий салоҳияти. Саноат тармоқлар. Қишлоқ хўжалигининг ривожланган тармоқлари. Ривожланиш даражасига кўра гуруҳлашни таҳлил қилиш.

15. ГФРнинг жойлашган ўрни, чегаралари, жаҳон иқтисодиётида тутган ўрни. Иқтисодий ривожланиш босқичлари. Саноат тармоқлари. Қишлоқ хўжалигининг ривожланган соҳалари. Транспорти. Иқтисодий районлари. Ташқи иқтисодий алоқалари ҳақида маълумот бериш.

16. Франциянинг жойлашган ўрни, чегаралари, жаҳон иқтисодиётида тутган ўрни, иқтисодий ривожланиш босқичлари. Саноат тармоқлари, Қишлоқ хўжалигининг ривожланган соҳалари. Транспорти. Иқтисодий районлари. Ташқи иқтисодий алоқалари ҳақида маълумот бериш.

17. Буюк Британиянинг жойлашган ўрни, чегаралари, жаҳон иқтисодиётида тутган ўрни. Иқтисодий ривожланиш босқичлари. Саноат тармоқлари. Қишлоқ хўжалигининг ривожланган соҳалари. Транспорти. Иқтисодий районлари. Ташқи иқтисодий

алоқалари ҳақида маълумот бериш.

18. Шимолий Европа давлатларининг табиий, сиёсий ва иқтисодий географик ўрни. Табиий ресурслари ва улардан фойдаланиш ҳолати. Мавжуд ҳар бир давлатнинг иқтисодий салоҳияти. Саноат тармоқлари. Қишлоқ хўжалигининг ривожланган тармоқлари. Ривожланиш даражасига кўра гуруҳлашни ўргатиш.

19. Жанубий Европа давлатларининг табиий, сиёсий ва иқтисодий географик ўрни. Табиий ресурслари ва улардан фойдаланиш ҳолати. Мавжуд ҳар бир давлатнинг иқтисодий салоҳияти. Саноат тармоқлари. Қишлоқ хўжалигининг ривожланган тармоқлари. Ривожланиш даражасига кўра гуруҳлашни ўргатиш.

20. Шарқий Европа давлатларининг табиий, сиёсий ва иқтисодий географик ўрни. Табиий ресурслари ва улардан фойдаланиш ҳолати. Мавжуд ҳар бир давлатнинг иқтисодий салоҳияти. Саноат тармоқлари. Қишлоқ хўжалигининг ривожланган тармоқлари. Ривожланиш даражасига кўра гуруҳлашни ўргатиш.

21. Россия Федерациясининг жаҳон сиёсий картасида тутган ўрни. Ташкил топиш босқичлари. Табиий ресурслардан фойдаланиш ҳолати. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Саноатининг ривожланган тармоқлари. Қишлоқ хўжалигининг ихтисослашган тармоқлари. Транспорт тармоқлари ҳақида маълумот бериш. Иқтисодий районлари. Ташқи иқтисодий алоқаларини таҳлил қилиш.

22. Шимолий Америка давлатларига умумий тавсиф. АҚШнинг минтақада ва жаҳондаги сиёсий, иқтисодий географик ўрни. Чегаралари. Табиий ресурслари, аҳоли ва меҳнат ресурслари. Саноат ва қишлоқ хўжалигининг ривожланган тармоқлари. Транспорт. Иқтисодий районлари ҳақида тушунча бериш.

23. Канада ИГЎга таъриф бериш. Чегаралари. Табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Иқтисодиёти ҳақида умумий тушунча. Мавжуд саноат ва қишлоқ хўжалиги тармоқлари ҳақида маълумот бериш.

24. Лотин Америкаси давлатларининг дунё сиёсий картасида тутган ўрни, табиий ресурслари, аҳолиси; унинг таркибий жихатлари, меҳнат ресурслари, иқтисодиётининг асосий тармоқлари ҳақида маълумот бериш.

25. Шарқий Осиё давлатларининг Осиё қитъасида ва жаҳонда тутган ўрни. Минтақанинг табиий ресурслари. Саноат ва қишлоқ хўжалигининг ҳудудий ривожланиши ҳақида маълумот бериш.

26. Япониянинг дунё, минтақа иқтисодиётида тутган ўрни, унинг иқтисодий ривожланиш босқичлари. Табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Ривожланган саноат ва қишлоқ хўжалиги тармоқлари. Транспорт. Иқтисодий районлари ҳақида маълумот

бериш.

27.Корея Республикаси ва КХДРнинг жойлашган ўрни, чегаралари ҳақида маълумот бериш. Табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Саноат ва қишлоқ хўжалиги тармоқлари. Транспорти, ташқи иқтисодий алоқалари ҳақида тушунча бериш.

28.ХХР жойлашган ўрни, чегаралари. Табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Иқтисодиётининг муҳим тармоқлари, иқтисодий районлари ҳақида маълумот бериш.

29.Жануби-Шарқий Осиё давлатларининг Осиё қитъасида ва жаҳонда тутган ўрни. Минтақанинг табиий ресурслари. Саноат ва қишлоқ хўжалигининг ҳудудий ривожланиши ҳақида маълумот бериш.

30.Жанубий Осиё давлатларининг Осиё қитъасида ва жаҳонда тутган ўрни. Минтақанинг табиий ресурслари. Саноат ва қишлоқ хўжалигининг ҳудудий ривожланиши ҳақида маълумот бериш.

31.Ҳиндистон Республикасининг жаҳон ҳамжамиятида тутган ўрни. Унинг табиий ресурслари, аҳолиси, иқтисодиёт тармоқлари, иқтисодий районлари ҳақида маълумот бериш. Иқтисодий картасини ишлаш.

32. Жануби-Ғарбий Осиё давлатларининг Дунё сиёсий картасида тутган ўрни. Унинг табиий ресурслари, аҳолиси ва меҳнат ресурслари, иқтисодиётининг муҳим тармоқлари ҳақида маълумот бериш.

33. Австралия ва Океаниянинг жаҳон иқтисодиётида тутган ўрни. Унинг иқтисодий ривожланиш босқичлари. Табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Ривожланган саноат ва қишлоқ хўжалиги тармоқлари. Транспорти. Иқтисодий районлари ҳақида маълумот бериш.

34. Африка давлатларининг дунё сиёсий картасида тутган ўрни, табиий ресурслари, аҳолиси, унинг таркибий жихатлари, меҳнат ресурслари ҳақида маълумот бериш.

35. Африка давлатлари саноати, қишлоқ хўжалиги ва транспорт тизими ҳақида маълумот бериш. Иқтисодиёти ривожланишининг ҳудудий тафовутларини ўрганиш. Африка давлатлари аъзо булган халқаро ташкилотларни аниқлаш.

36. ЖАРнинг жойлашган ўрни, чегаралари ҳақида маълумот бериш. Табиий ресурслари. Аҳолиси ва меҳнат ресурслари. Саноат ва қишлоқ хўжалиги тармоқлари. Транспорти ҳақида тушунча бериш.

37. Жаҳоннинг глобал муаммоларини гуруҳлаштириш. Уларнинг юзага келиш сабабларини ўрганиш.

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ГЕОГРАФИЯСИ

1. Марказий Осиё сиёсий картасининг шаклланиш босқичларини таҳлил қилиш.

2. Марказий Осиёнинг сиёсий картасини ёзувсиз картага тушириш,

- пойтахтларни белгилаш, йирик шаҳарлари ва чегараларини белгилаш.
3. Марказий Осиёнинг Табиий бойликлари. Карталар орқали уларнинг жойлашиши ва ўзлаштирилиши имкониятларини ўрганиш.
 4. Ёзувсиз карталарга Марказий Осиёдаги мавжуд табиий бойликларни географик жойлашишини, мавжуд конларнинг номларини тушириш.
 5. Марказий Осиё аҳолисининг динамикасининг жадвалини тузиш, унинг картаграфик ишланмаларида ўсиш суръатларини аниқлаш ва таҳлил қилиш.
 6. Аҳолининг йиллар бўйича табиий ва механик ҳаракатини таҳлил қилиш.
 7. Аҳолининг Марказий Осиёда географик тарқалишини ёзувсиз картага тушириш. Картада шаҳарларнинг катта-кичиклигини кўрсатиш.
 8. Иқтисодийнинг статистик ва бошқа бирламчи маълумотлардан фойдаланиб республикаларнинг етакчи саноат тармоқларининг халқ хўжалигидаги ўрни, кўлами ва ўсиш суръатларини ўрганиш.
 9. Марказий Осиёнинг Асосий саноат корхоналари ва тармоқларининг географиясини картаграфик воситалар орқали таҳлил қилиш ва уларни ёзувсиз карталарга тушириш.
 10. Марказий Осиёнинг қишлоқ хўжалигида амалга оширилаётган ислохатларни таҳлил қилиш.
 11. Марказий Осиёдаги суғорма ва лалми ерларни ёзувсиз картага тушириш.
 12. Статистик маълумотлардан фойдаланиб қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини йиллар бўйича етказиб беришини жадвал асосида ва диаграммада кўрсатиш.
 13. Марказий Осиёда мавжуд транспорт воситаларини таҳлил этиш ва ёзувсиз картага тушириш.
 14. Қозоғистон республикаси сиёсий-маъмурий тузилиши, чегаралари вилоятлар ва уларни маъмурий марказларини ёзувсиз картага ранглар ёрдамида тасвирлаш.
 15. Қирғизистон республикаси сиёсий-маъмурий тузилиши, чегаралари вилоятлар ва уларни маъмурий марказларини ёзувсиз картага ранглар ёрдамида тасвирлаш.
 16. Тожикистон республикаси сиёсий-маъмурий тузилиши, чегаралари вилоятлар ва уларни маъмурий марказларини ёзувсиз картага ранглар ёрдамида тасвирлаш.
 17. Туркманистон республикаси сиёсий-маъмурий тузилиши, чегаралари вилоятлар ва уларни маъмурий марказларини ёзувсиз картага ранглар ёрдамида тасвирлаш.

ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОЙ ГЕОГРАФИЯСИ

1. Ўзбекистон Республикасининг сиёсий - маъмурий картасини таҳлил

қилиш.

2. Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий географик ўрнини баҳолаш ва давлат чегарасини белгилаб вилоятлари ва марказларини ёзувсиз картага тушириш.

3. Ўзбекистоннинг сиёсий-маъмурий картасининг шаклланиш босқичларини таҳлил қилиш.

4. Ўзбекистон табиий шароитини ўрганиш ва таҳлил қилиш. Иқлими хусусиятларини таркиб топишга таъсир этувчи омиллар.

5. Ер юзаси хусусиятини иқтисодий баҳолаш.

6. Ўзбекистон Республикасининг Табиий ресурслари билан таъминланишини таҳлил қилиш жумладан, минерал ресурслари, сув ресурслари, ер ресурслари, иқлим ресурслари, рекреацион ресурслар, биологик ресурслар.

7. Ўзбекистон Республикасининг табиий ресурслардан фойдаланишнинг географик оқибатларини ўрганиш. Табиатдан фойдаланишнинг самарали йўллари ўргатиш.

8. Ўзбекистон аҳолиси ўсиш динамикасининг жадвалини тузиш, унинг картографик ишланмаларида ўсиш суръатларини аниқлаш ва таҳлил қилиш.

9. Аҳолининг йиллар бўйича табиий ва механик харакатини таҳлил қилиш. Аҳолининг Ўзбекистонда географик тарқалишини ёзувсиз картага тушириш.

10. Картада Ўзбекистон шаҳарларини ва уларни гурухлаштиришни кўрсатиш.

11. Ўзбекистон иқтисодиётининг шаклланиши босқичларини ўрганиш.

12. Республика иқтисодиётини тармоқларга ажратиб жадвалини тузиш. Асосий саноат корхоналари ва тармоқларининг географиясини картографик воситалар орқали таҳлил қилиш ва уларни ёзувсиз карталарга тушириш.

13. Қишлоқ хўжалигида амалга оширилаётган ислохатларни таҳлил қилиш. Статистик маълумотлардан фойдаланиб қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини йиллар бўйича етказиб беришни жадвал асосида ва диаграммаларда кўрсатиш.

14. Ўзбекистонда мавжуд транспорт воситаларини таҳлил қилиш ва ёзувсиз картага транспорт йўллари чизиш.

15. Номоддий ишлаб чиқариш тармоқлари ривожланиш хусусиятларини ўрганиш, уларни гурухлаштириш. Ташқи иқтисодий алоқаларга доир жадваллар чизиш (қайси давлатлар билан алоқада, маҳсулот айирбошлаш, қўшма корхоналар худудий жойлашувини ўрганиш).

16. Ўзбекистоннинг иқтисодий районларга бўлинишини ахамиятини ўрганиш ва ёзувсиз картага тушириш.

17. Тошкент иқтисодий районининг географик ўрнини ўрганиб, ёзувсиз картага саноат тармоқлари, қишлоқ хўжалиги, транспортини ва бошқа тармоқларни тушириш. Статистик маълумотларни таҳлил қилиб,

диаграммалар чизиш.

18. Мирзачўл иқтисодий районининг географик ўрнини ўрганиб, ёзувсиз картага саноат тармоқлари, кишлок хўжалиги, транспортини ва бошқа тармоқларни тушириш. Шунингдек, статистик маълумотларни таҳлил қилиб, жадваллар тайёрлаш.

19. Фарғона иқтисодий районининг географик ўрнини ўрганиб, ёзувсиз картага саноат тармоқлари, кишлок хўжалиги, транспортини ва бошқа тармоқларни тушириш. Шунингдек, статистик маълумотларни таҳлил қилиб, диаграммалар чизиш.

20. Зарафшон иқтисодий районининг географик ўрнини ўрганиб, ёзувсиз картага саноат тармоқлари, кишлок хўжалиги, транспортини ва бошқа тармоқларни тушириш. Шунингдек, статистик маълумотларни таҳлил қилиб, диаграммалар чизиш.

21. Жанубий иқтисодий районининг географик ўрнини ўрганиб, ёзувсиз картага саноат тармоқлари, кишлок хўжалиги, транспортини ва бошқа тармоқларни тушириш. Шунингдек, статистик маълумотларни таҳлил қилиб, диаграммалар чизиш.

22. Қуйи-Амударё иқтисодий районининг географик ўрнини ўрганиб, ёзувсиз картага саноат тармоқлари, кишлок хўжалиги, транспортини ва бошқа тармоқларни тушириш. Шунингдек, статистик маълумотларни таҳлил қилиб, диаграммалар чизиш.

Амалий машғулотлар мультимедиа қурулмалари билан жиҳозланган аудиторияда бир академик гуруҳга бир профессор-ўқитувчи томонидан ўтказилиши зарур. Машғулотлар фаол ва интерфактив усуллар ёрдамида ўтилиши, мос равишда муносиб педагогик ва ахборот технологиялар қўлланилиши мақсадга мувофиқ.

IV. Курс ишининг мавзулари:

1. Жаҳон сиёсий харитасининг 1990 йилдан кейинги ўзгариши.
2. Европа Иттифоқи давлатлари иқтисодиёти ривожланишининг ҳудудий тафовутлари.
3. Жаҳон табиий ресурслари жойлашишдаги ҳудудий тафовутлари.
4. Дунё аҳолиси динамикаси ва демографик портлаш.
5. Замонавий саноат тармоқларининг ривожланиши.
6. Жаҳон металлургия саноати тармоқлари.
7. Жаҳон кимё саноатининг ҳудудий ривожланиши.
8. Жаҳон тўқимачилик саноати ва унинг марказлари.
9. “Яшил инқилоб” ва унинг жаҳон кишлок хўжалиги ривожланишидаги таъсири.
10. Жаҳон давлатларида деҳқончилик тармоқларининг ривожланиши.
11. Техник экинлар ва уларнинг географик тарқалиш хусусиятлари.
12. Чорвачилик тармоқларининг дунё мамлакатларида ривожланиши.
13. Дунё океани табиий ресурслари.
14. Глобал экологик муаммолар.

15. Транспорт тармоқларининг жаҳон минтақаларида ривожланиши.
16. Қуруқлик транспорти тармоқлари.
17. Сув транспортининг минтақавий ривожланиш ҳолати.
18. Жаҳон рекреация ресурсларидан фойдаланиш.
19. Шимолий Европа мамлакатлари саноати географияси.
20. Норвегия ва Италия давлатлари хўжалигига қиёсий иқтисодий географик тавсиф.
21. Сўнгги йилларда Болқон ярим ороли сиёсий картасида юз берган ўзгаришлар. Косово инқироzi.
22. Европанинг туризм ривожланган давлатлари географияси.
23. Исландия ва Дания давлатлари иқтисодиётига қиёсий иқтисодий географик тавсиф.
24. Польша ва Украина давлатлари иқтисодиётига қиёсий иқтисодий географик тавсиф.
25. Марказий Америка давлатлари иқтисодиёти.
26. Анд давлатлари иқтисодиётига тавсиф.
27. Бразилия моддий ишлаб чиқариш тармоқлари.
28. Кариб хавзаси давлатлари иқтисодиётининг ривожланиши.
29. Аргентинага иқтисодий географик тавсиф.
30. Дунё океани биологик ресурслари ва уларнинг ўзлаштирилиши.
31. Филиппинга иқтисодий географик тавсиф.
32. Ветнам ва Лаос давлатлари иқтисодиётига қиёсий географик тавсиф.
33. Корея ярим ороли давлатларига қиёсий географик тавсиф.
34. Форс кўрфази давлатларининг ёқилғи-энергетика саноатига иқтисодий географик тавсиф.
35. Саудия Арабистонга иқтисодий географик тавсиф.
36. Афғонистон Ислом Республикасига иқтисодий географик тавсиф.
37. Бобур ва Бобурийлар сулоласининг Ҳиндистоннинг ижтимоий ривожланишидаги ўрни.
38. Бангладеш ва Непал давлатларига қиёсий иқтисодий географик тавсиф.
39. Мьянма ва Таиланд давлатлари саноатига қиёсий географик тавсиф.
40. Шарқий Африка давлатларига иқтисодий географик тавсиф.
41. Малайзия ва Индонезия давлатлари иқтисодиётига қиёсий географик тавсиф.
42. Венгрия ва Болгария давлатларига қиёсий географик тавсиф.
43. Марказий Америка давлатлари қишлоқ хўжалиги.
44. Кариб хавзаси давлатлари хизмат кўрсатиш тармоқларининг ривожланиши.
45. Ирландия Республикасига иқтисодий географик тавсиф.
46. Кения ва Нигерия давлатларига қиёсий географик тавсиф.
47. Шарқий Европа сиёсий картасининг шаклланиш босқичлари.
48. Туркия ва Малайзия давлатларига қиёсий географик тавсиф.
49. Буюк Британия оғир саноатига иқтисодий географик тавсиф.
50. Беларусъ ва Украинага қиёсий иқтисодий географик тавсиф.

51. Кавказ давлатлари иқтисодиётининг ривожланиш ҳолати.
52. Қозоғистон ва Ўзбекистон Республикалари саноатига қиёсий тавсиф.
53. Қирғизистон ва Тожикистон Республикалари иқтисодиётига қиёсий тавсиф.
54. Туркменистон Республикаси табиий шароити ва ресурсларидан иқтисодиёт тармоқларида фойдаланиш.
55. АҚШ қишлоқ хўжалиги.
56. АҚШ иқтисодий районларига қиёсий географик тавсиф.
57. АҚШ оғир саноат тармоқлари.
58. АҚШ қишлоқ хўжалик тармоқларининг ҳудудий ривожланиш хусусиятлари.
59. Япония иқтисодиёти ва унинг ривожланиш босқичлари.
60. Япония металлургия ва машинасозлик саноати.
61. Германияда машинасозлик ва кимё саноатларининг ривожланиши.
62. Польша саноати.
63. Франция оғир саноат тармолари.
64. Франция табиий ресурсларидан иқтисодиётда фойдаланиш.
65. Туркия ва Миср Араб Республикасига қиёсий географик тавсиф.
66. Жанубий Америка давлатлари қишлоқ хўжалиги.
67. Шимолий Африка давлатлари қишлоқ хўжалиги.
68. Австралия Иттифоқи табиий ресурсларидан иқтисодиётда фойдаланиш.
69. Океания минтақаси давлатлари.
70. Ўзбекистоннинг ривожланган мамлакатлар билан иқтисодий ва маданий алоқалари.
71. Марказий Осиё табиий шароитига иқтисодий баҳо бериш.
72. Марказий Осиё ер ресурслари.
73. Марказий Осиё иқтисодиётининг бозор муносабатларига ўтиш даври муаммолари ва вазифалари
74. Марказий Осиёдаги янги саноат корхоналари.
75. Тоғ ва тоғ олди деҳқончилик тармоқлари.
76. Мустақиллик даврида жаҳон бозорлари билан боғловчи янги транспорт йўлларининг барпо этилиши.
77. Марказий Осиё давлатлари ташқи иқтисодий алоқалари.
78. Қозоғистон металлургия саноати корхоналари.
79. Туркменистоннинг асосий ихтисослашган саноат тармоқлари.
80. Қирғизистон рангли металлургия саноати.
81. Тожикистон электроенергетика саноати.
82. Қозоғистон қишлоқ хўжалигининг асосий тармоқлари.
83. Марказий Осиё давлатлари меҳнат ресурслари миқдори ва сифат кўрсаткичлари.
84. Марказий Осиё давлатларининг шаклланиш босқичлари.
85. Марказий Осиё давлатларининг миллий таркиби.
86. Ўзбекистон Республикаси номоддий ишлаб чиқариш тармоқларининг

худудий ривожланиши.

87. Ўзбекистон республикасининг иқтисодий географик ўрни хусусиятлари ва мустақиллик йилларида уни қулайлаштириш чоралари.

88. Ўзбекистон табиий ресурслари, уларнинг таркиби ва географияси.

89. Ўзбекистонда табиат муҳофазаси.

90. Ўзбекистонда меҳнат ресурслари билан таъминланиш даражаси.

91. Ўзбекистон Республикасининг жаҳон ҳамжамиятидаги ўрнининг асосий хусусиятлари.

92. Ўзбекистон аҳолиси сони ва динамикаси.

93. Янги иқтисодий муносабатларига ўтиш даврида ЎЗР иқтисодиёти олдидаги энг асосий вазифалар.

94. Ўзбекистонда қишлоқ хўжалигининг таркиби хусусиятлари ва ривожланиш даражаси.

95. Ўзбекистон республикаси ер фонди.

96. Ўзбекистон иқтисодиётида ташқи иқтисодий алоқаларнинг ўрни ва фаолият турлари.

97. Ўзбекистон республикаси иқтисодий районларига таъриф (Тошкент, Мирзачул, Фарғона, Зарафшон, Жанубий, Қуйи Амударё).

V. Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Жаҳон сиёсий картасининг шаклланиш босқичлари.
2. Давлат тузумига кўра жаҳон мамлакатларини гуруҳлаштириш.
3. Худудий-маъмурий бўлинишига кўра давлатларни гуруҳлаштириш.
4. Ижтимоий-иқтисодий ривожланиш ҳолатига кўра давлатларни гуруҳлаштириш.
5. Жаҳон табиий ресурслари.
6. Жаҳон аҳолисининг механик ҳаракати.
7. Жаҳон давлатларида урбанизация жараёнининг ўзига хос хусусиятлари.
8. Атроф муҳит ҳозирги замон глобал-экологик муаммолар.
9. БМТнинг демографик башоратлари.
10. Жаҳон хўжалигининг ривожланиш босқичлари.
11. Ривожланган мамлакатлар саноат курсаткичлари.
12. Илмий техника таракқиётининг қишлоқ хўжалигини ривожлантиришдаги роли.
13. Интенсив ва экстенсив қишлоқ хўжалигига тавсиф.
14. Дунё аҳамиятига эга бўлган транспорт тизими.
15. Жаҳон субрегионлари.
16. Ғарбий Европа давлатлари географияси.
17. Жанубий Европа давлатлари.
18. Шарқий Европа давлатлари.
19. Шимолий Америка давлатлари географияси.
20. Лотин Америкасидаги ривожланган давлатлар географияси.
21. Осиёдаги ривожланган давлатлар географияси.

22. Жануби-Шарқий Осиё давлатлар географияси.
23. Жанубий Осиё давлатлар географияси.
24. Жануби-Ғарбий Осиё давлатлар географияси.
25. Таянч мамлакатларнинг жаҳон иқтисодиётида тутган ўрни.
26. Глобал демографик муаммолар.
27. Тинчликни сақлаш муаммоси ва уни ҳал қилиш йўллари.
28. Марказий Осиё минтақасида ягона иқтисодий маконни ташкил этиш муаммоси.
29. МДҲ давлатлари ўртасида иқтисодий алоқаларнинг ривожланиш хусусиятлари.
30. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг жаҳон хўжалигига таъсири.
31. Жаҳон хўжалиги ривожда ТМКларнинг роли.
32. Янги саноатлашган давлатлар географияси.
33. Қозоғистон республикаси. Республиканинг ташкил топиши, чегаралари, географик ўрнининг хусусиятлари.
34. Қозоғистон Республикаси табиий шароити, табиий бойликлари.
35. Қозоғистон Республикаси халқ хўжалиги.
36. Қозоғистон Республикаси иқтисодий районлари.
37. Қирғизистон Республикаси. Республиканинг ташкил топиши, чегаралари, географик ўрнинг хусусиятлари. табиий шароити.
38. Қирғизистон Республикаси иқтисодий районлари.
39. Тожикистон Республикаси. Республиканинг ташкил топиши, чегаралари, географик ўрнинг хусусиятлари. табиий шароити, табиий бойликлари.
40. Тожикистон Республикаси иқтисодий районлари.
41. Туркменистон Республикаси. Республиканинг ташкил топиши, чегаралари, географик ўрнинг хусусиятлари. табиий шароити.
42. Туркменистон Республикаси иқтисодий районлари.
43. Тошкент иқтисодий райони. Табиий шароити, табиий ресурслари, аҳолиси ва меҳнат ресурслари.
44. Тошкент иқтисодий райони хўжалиги таркиби, ривожланиш даражаси. Саноатининг асосий тармоқлари ва географияси.
45. Мирзачўл иқтисодий райони. Табиий шароити, табиий ресурслари, аҳолиси ва меҳнат ресурслари.
46. Мирзачўл иқтисодий райони хўжалиги: ривожланиш босқичлари ва даражаси, республика иқтисодиётида тутган ўрни. Саноатининг асосий тармоқлари географияси.
47. Фарғона иқтисодий райони. Фарғона иқтисодий районининг катталиги, чегаралари, таркиби, географик ўрни
48. Фарғона иқтисодий райони хўжалиги: ривожланиш босқичлари ва даражаси, республика иқтисодиётида тутган ўрни. Саноатининг асосий тармоқлари географияси. Транспорти.
49. Зарафшон иқтисодий райони. Зарафшон иқтисодий районининг катталиги, чегаралари, географик ўрни. Табиий шароити, табиий

	<p>ресурслари унда Марказий Қизилқумнинг ўрни, аҳолиси ва меҳнат ресурслари.</p> <p>50. Зарафшон иқтисодий райони хўжалиги: ривожланиш босқичлари ва даражаси, республика иқтисодиётида тутган ўрни. Саноатининг асосий тармоқлари географияси.</p> <p>51. Жанубий иқтисодий райони. Жанубий иқтисодий райони катталиги, чегаралари, географик ўрни.</p> <p>53. Жанубий иқтисодий райони хўжалигининг ривожланиш босқичлари, даражаси, хусусиятлари, республикадаги ўрни. Саноат тармоқлари, унда нефть-газ саноатининг ўрни, уларнинг географияси.</p> <p>54. Жанубий иқтисодий райони. Табиий шароити, субтропик минтақада жойлашганлиги, табиий ресурслари, аҳолиси ва меҳнат ресурслари.</p> <p>55. Қуйи Амударё иқтисодий райони. Табиий шароити</p> <p>56. Қуйи Амударё иқтисодий райони хўжалигининг хусусиятлари ва ривожланиш даражаси. Саноат тармоқлари ва географияси. Қишлоқ хўжалиги ва географияси. Орол ва Орол буйи экологик муаммолари.</p> <p>Мустақил ўзлаштириладиган мавзулар бўйича талабалар томонидан рефератлар тайёрлаш ва уни тақдирот қилиш тавсия этилади.</p>
<p>3.</p>	<p>V. Фан ўқитилишининг натижалари (шаклландиган компетенциялар)</p> <p>Фанни ўзлаштириш натижасида талаба:</p> <ul style="list-style-type: none"> • талаба иқтисодий ва ижтимоий географиянинг географик фанлар орасида тутган ўрни, унинг ривожланиш тарихи, объекти, предмети ва тадқиқот усуллари, жаҳон минтақалари (субрегионлари) ва давлатлари, уларда мавжуд бўлган ишлаб чиқариш тармоқлари жойлашувига таъсир этувчи омиллари ҳақида тасаввур ва билимга эга бўлиши; • талаба дунё сиёсий картасидаги мамлакатлар ва давлатлар, уларнинг жойланиши, тузуми, маъмурий бошқарув шаклларига хос хусусиятлари, табиий, иқтисодий ва ижтимоий омилларнинг жаҳон минтақалари ижтимоий иқтисодий таракқиётга таъсири, аҳолиси ва унинг ҳудудий жойлашуви, саноат тармоқлари, қишлоқ хўжалиги ва транспорти, ташқи иқтисодий алоқалар, минтақаларнинг жаҳон хўжалигида тутган ўрнига хос хусусиятлар бўйича қўникмаларига эга бўлиши; • давлатлар ва мамлакатлардаги мавжуд сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ҳолат ва улардаги ўзгаришлар, уларнинг миллий иқтисодиёт тармоқлари кўрсаткичлари асосида график ишлар, ёзувсиз ва схематик хариталар билан ишлаш, диаграммалар тузиш, статистик маълумотларни таҳлил қила билиш бўйича аниқ малакаларига эга бўлиши керак.
<p>4.</p>	<p>VI. Таълим технологиялари ва методлари:</p> <ul style="list-style-type: none"> • маърузалар; • интерфаол кейс-стадилар;

	<ul style="list-style-type: none"> • амалий топшириқлар (карта билан ишлаш, географик масалаларни ҳал қилиш, график ва диаграммалар чизиш); • гуруҳларда ишлаш; • тақдимотларни қилиш; • индивидуал лойиҳалар; • жамоа бўлиб ишлаш ва ҳимоя қилиш учун лойиҳалар.
5.	<p>VII. Кредитларни олиш учун талаблар:</p> <p>Фанга оид назарий ва услубий тушунчаларни тўла ўзлаштириш, таҳлил натижаларини тўғри акс эттира олиш, ўрганилаётган жараёнлар ҳақида мустақил мушоҳада юритиш вазорий, оралиқ назорат шаклларида берилган вазифа ва топшириқларни бажариш, якуний назорат бўйича ёзма ишни топшириш.</p>
6.	<p>Асосий адабиётлар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Алисов Б, Хореев А. Экономическая и социальная география мира. М.: Просвещение, 2001. 2. Вахритдинов В.А. va boshqalar. Jahon ijtimoiy-iqtisodiy geografiyasi. T.: 2008. 3. Болтаев М.Ж. Марказий Осиё давлатлари иқтисодий ва ижтимоий географияси. “Университет” нашриёти. Тошкент-2003. 4. Пардаев Ғ.Р. Марказий Осиё мамлакатлари иқтисодий ва ижтимоий география. “Университет” нашриёти. Ангрэн-2003. 5. Qayumov.A, Pardaev G‘.R., Islomov I. Markaziy Osiyo mamlakatlari iqtisodiy va ijtimoiy geografiya. Toshkent-2015. 6. Soliyev A. O‘zbekiston Geografiyasi (O‘zbekiston iqtisodiy-ijtimoiy geografiyasi). Toshkent, “Universitet”, 2014. <p>Қўшимча адабиётлар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. // Халқ сўзи газетаси. 2017 йил 16 январь, №11. 8. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2016. - 56 б. 9. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Т.: Ўзбекистон, 2017. - 48 б 10. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 488 б. 11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони. www.lex.uz. 12. Гладкий Ю.Н., Лавров С.Б. Глобальная география. – М.: Дрофа 2004.

	<p>Родионова И.А. Экономическая и социальная география мира. – М.: Юрайт, 2012.</p> <p>13. Soliyev A., Maxamadaliyev R. «Iqtisodiy geografiya asoslari». Toshkent, Universitet, 1996.</p> <p>14. Soliyev A., Safarov I. «Iqtisodiy va siyosiy geografiya asoslari». Toshkent, Universityet, 2003.</p> <p>15. Социально-экономическая география зарубежного мира. – М.: Дрофа, 2001.</p> <p>Ахборот манбаалари:</p> <p>16. www.ziyonet.uz</p> <p>17. www.nuu.uz</p> <p>18. www.connect.uz</p> <p>19. www.gov.uz</p>
7.	<p>Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услугий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашининг 202__ йил “__” _____ даги _____ -сонли баённомаси билан маъқулланган.</p> <p>Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 202__ йил “__” _____ даги _____ -сонли буйруғи билан маъқулланган фан дастурларини таянч олий таълим муассасаси томонидан тасдиқлашга розилик берилган.</p>
8.	<p>Фан/модуль учун маъсулар:</p> <p>Н.И.Сафарова– Низомий номидаги ТДПУ “География ва иқтисодий билим асослари” кафедраси доценти, география фанлари номзоди;</p> <p>И.Н.Исломов – Низомий номидаги ТДПУ “География ва иқтисодий билим асослари” кафедраси катта ўқитувчиси</p>
9.	<p>Такризчилар:</p> <p>Н.Комилова – ЎзМУ “Иқтисодий ва ижтимоий география” кафедраси профессори, география фанлари доктори</p> <p>О.Мухамедов – Жиззах давлат педагогика институти “География ўқитиш методикаси” кафедраси мудири, география фанлари номзоди</p>

ЛЮБИМАЯ

ЛЮБИМАЯ

ЛЮБИМАЯ